

УДК 736 (741, 745)

МОСЯЖНИЦТВО ЯК РІЗНОВИД ХУДОЖНЬОГО ПРОМИСЛУ В НАУКОВИХ ПРАЦЯХ XVIII-XX СТ.

ПРОКОПЧУК Роксолана¹, ПАШКЕВИЧ Калина²,
БРОВЧЕНКО Анатолій³,
ОСТАПЕНКО Наталія⁴, КОЛОСНІЧЕНКО Марина⁵

^{1,3}Київська держана академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну
ім. М. Бойчука, Київ, Україна

^{2,4,5}Київський національний університет технології та дизайну, Київ, Україна
jewelr.des@bigmir.net

*В дослідженні проаналізовано процес виникнення та формування
мосяжництва як об'єкта декоративно-ужиткового мистецтва і ювелірного
ремесла, в хронологічній послідовності проаналізовано наукові дослідження
за даною темою.*

***Ключові слова:** мосяжництво, художня обробка металу, ремесло,
дизайн, ювелірні прикраси.*

ВСТУП

Одним з унікальних і найдавніших ремесл в Україні, що передавалося з покоління в покоління, є мосяжництво. Українські ремесла є надзвичайно багаті і унікальні. Унікальність їх можна розглядати у різних аспектах: в дизайні, практичності, в регіональних традиціях, в технології виготовлення. Саме по розвитку ремесел можна охарактеризувати рівень культурного та духовного розвитку народу, що відображало їхнє світосприйняття, релігію, культуру, традиції, та побутові потреби.

Народне мосяжництво дало сильний поштовх, стало джерелом творчості для професійних художників і ювелірів початку ХХ ст. [6]. З розвитком сучасних технологій, з недостатньою увагою до цього виду художнього промислу в програмах підготовки майбутніх фахівців ювелірного мистецтва, цей вид ремесла з кожним роком занепадає. Сучасний стан мосяжництва в Україні спонукає на нові дослідження та виконання комплексного наукового вивчення мосяжництва для збереження надбань української культури.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завдання дослідження полягає у вивченні історії розвитку мосяжництва, передумови його створення та популяризації на території Східних Карпат, а також аналіз сучасного стану дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Мосяжництво (від польськ. *mosiądz*, чеськ. *mosaz*, словац. *mosadz* – жовта мідь, латунь) – різновид художньої обробки кольорових металів (міді, латуні, бронзи), а також виготовлення з них різноманітних виробів [1]. Народні майстри за допомогою примітивної техніки відливали та оздоблювали карбуванням, гравіюванням і металевою інкрустацією різні предмети господарського вжитку. Перші зразки мосяжних виробів на території України беруть початок з трипільської культури. З тих часів мосяжництво зазнавало як занепад, так і розквіт у різних регіонах України.

Найбільшого розвитку в Україні мосяжництво набуває у Східних Карпатах з XVIII ст. і передається з покоління в покоління, досягнувши високого розвитку. На Косівщині залишився один з останніх мосяжників Назар Габорак, який продовжує сімейну династію вже у третьому поколінні. В наш час це ремесло, цей різновид художнього промислу майже втрачений.

Першим, хто зацікавився дослідженням культури гуцулів цього періоду, був Австро-Угорський уряд. Так, на їхнє замовлення у 1791-1793 рр. професор Львівського університету Балтазар Гакет досліджував етнос гуцулів і у 1794 р. була видана книга в Нюрнберзі, в якій зазначається, що місцеве населення користується у своєму побуті саморобними металевими виробами: топірцями, чільцями, хрестами на ланцюжках, чересами та іншими речами з металевою оздобою. Тобто, це була перша згадка про мосяжні вироби.

У 1894 році виходить праця «Гуцули» Раймунда Фрідріха Кайндля, доцента Чернівецького університету. У 1899 р. у праці Володимира Шухевича, професора школи у Львові, найбільш широко описано мистецтво металу жителів Карпат, в якій є цілий розділ в другому томі присвячений мосяжництву, технології виготовлення та побутового значення. Найбільш вагомим працею в дослідженні мосяжництва є книга Людвіка Вежбітського (*Wierzbicki*), видана в 1882 року з ілюстраціями [2].

Вже в другій половині XIX ст. десятки майстрів більш ніж у 35-ти селах Гуцульщини виготовляли вироби не лише для власних потреб, а й на замовлення. Розвитком мосяжництва зацікавилися представники прогресивної інтелігенції та уряд Австро-Угорщини, в результаті чого в 1905 р. був створений навчальний заклад різьбярства і металевої орнаментики у м. Вижниця (нині Чернівецька область, Україна) [3].

З того часу і до Першої світової війни відбувається стрімкий розвиток цього ремесла в Україні. В період Першої та Другої світових війн спостерігається призупинення розвитку мосяжництва. У післявоєнний період у 1959 р. видана праця Л. Сухої [4], що стала єдиним комплексним і до сьогодні є найбільш змістовним дослідженням даного ремесла. Авторка комплексно дослідила орнаментiku із найбільшою кількістю центрів виробництва та імен майстрів.

а

б

Рис. 1. Вироби мосяжництва: а – файки (люльки), кресало, протички; б – ювелірні прикраси і елементи одягу [2]

Серед сучасних науковців, які досліджували художню обробку металів Гуцульщини та Буковини, можна виділити праці та публікації Д.О. Козубовського, І.Д. Задорожного та інших. Вижницький фаховий коледж мистецтв та дизайну ім. В. Шкрібляка (перша назва «навчальний заклад різьбярства та металевої орнаментики» 1905р.), завдяки надзвичайно наполегливій праці Д.О. Козубовського, який 27 років займав посаду директора, пропагує національні традиції та навчає народним ремеслам студентів. Вагомий внесок в теоретичні та практичні досягнення зробили викладачі відділу «Художньої обробки металу» – подружжя Шишкіних, мосяжництво не тільки було збережено, а й розвивалося.

У статті С. М. Боньковської надано детальну інформацію про ремісничі села, в яких було найбільш розвинене мосяжне ремесло XIX-XX ст. [5].

Мосяжництво охоплює широкий спектр робіт: предмети побуту (виделки, лускоріхи-когутці, топірці, челядниця палиці тощо), елементи кінської упряжі (стремена, кільця для вуздечок, водила тощо), курильне приладдя (люльки); жіночі прикраси (з'гарди, чепаги, обручки тощо), чоловічі нагрудні хрести, персні, металева оздоба на капелюхах, обручки, ретязі, які надзвичайно цікаві за своїм дизайном та багаті орнаментикою. З подальшим розвитком культури, вироби мосяжництва постійно удосконалювалися за формою, оздобою, дизайном. В даний час мосяжні вироби більш широко використовуються як сувеніри.

ВИСНОВКИ

Аналізуючи наукові праці дослідників XVIII–XX ст. та сучасний стан наукових досліджень, виявлено брак сучасних досліджень по мосяжним виробам, зокрема ювелірним. Мосяжництво є надзвичайно багатим і різноманітним як за змістом, так і за історією розвитку видом ремесла. Проаналізувавши розвиток мосяжництва як різновиду художнього промислу, можна зазначити, що мосяжництво це не тільки ремесло, це цінний пласт національної культури, який є джерелом натхнення сучасних дизайнерів аксесуарів та ювелірних виробів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шагалю Р.Т. Енциклопедія художнього металу. Т. 2: Худож. Метал України ХХ – поч. ХХІ ст. Л., 2015, 154 с.
2. Вежбицький Л.Р. Взірці хатнього промислу селян на Русі., 1882.
3. Козубовський Д.О. Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В.Ю. Шкрібляка / Д.О. Козубовський. Чернівці: Митець, 1997, 120 с.
4. Суха Л. Художні металеві вироби українців Східних Карпат другої половини ХІХ – ХХ ст. К., 1959.
5. Боньковська С.М. Мосяжництво // Енциклопедія Сучасної України. 2019. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=69400
6. Мосяжництво. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%81%D1%8F%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE>.

PROKOPCHUK R., PASHKEVICH K., BROVCHENKO A., OSTAPENKO N., KOLOSNIHENKO M.

ARTISTIC PROCESSING OF METAL AS A KIND OF ARTISTIC CRAFT IN SCIENTIFIC WORKS OF THE XVIII-XXTH CENTRY

The study analyzes the process of emergence and formation of artistic processing of metal as an object of decorative and applied arts and jewelry, in chronological order analyzed research on this topic.

Key words: *artistic processing of metal, art metal, craft, desing, jewelry.*